

**ЧАСТИНА
ДРУГА**

**КРИМІНАЛІСТИЧНА
ТЕХНІКА**

ТЕМА 3

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА СТРУКТУРА КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ТЕХНІКИ

§ 1. Поняття, система та завдання криміналістичної техніки.

§ 2. Суть і призначення техніко-криміналістичних засобів.

§ 3. Правові основи використання техніко-криміналістичних засобів.

§ 4. Техніко-криміналістичні засоби, що використовуються для збирання об'єктів криміналістичної інформації.

§ 1. Поняття, система та завдання криміналістичної техніки

Криміналістична техніка, або «кримінальна», як колись її називали, – це важлива і самостійна частина науки криміналістики, яка виникла в результаті впровадження досягнень природничо-технічних наук у практику боротьби зі злочинністю. Необхідно відмітити, що це одне з перших понять, яке сформувалось у криміналістиці ще на етапі її становлення як науки. Появу цього поняття спонукало інтенсивне запозичення науково-технічних засобів, пристроїв, пристосувань та матеріалів, що впроваджувалися для роботи з криміналістичною інформацією. Підставами для такої появи та швидкого розвитку і впровадження технічних засобів у кримінальну техніку слугували новітні технології кінця XIX ст., перш за все фізики, хімії, біології, медицини, математики та інших галузей знань, які не тільки спонукали розвиток криміналістичної техніки, але й були пристосовані до виконання її основних завдань, зокрема по виявленню, вивченню, вилученню, дослідженню та використанню отриманої інформації з метою кримінального судочинства. Тому на початковому етапі становлення криміналістики серед правознавців на неї сформувався погляд як на науку технічну, природничо-технічну, прикладну, а не юридичну. Таке ставлення до криміналістики зберігалось до 30-х років XX ст. Цю думку поділяли відомі вчені-криміналісти того періоду: В. І. Громов,

П. П. Міхеєв, В. М. Натансон, І. М. Якімов та ін. Саме таке сприйняття криміналістичної техніки в період її формування послужило основою для появи назви «кримінальна техніка», «поліцейська техніка», потім – «слідча техніка», а нині – криміналістична техніка».

Отже, *криміналістична техніка* – це окрема, самостійна частина криміналістики із власною системою науково-технічних положень, принципів і основаних на них технічних засобів, прийомів та методів, що застосовуються для збирання, обробки, дослідження та надання криміналістичної інформації з метою розслідування, розкриття і попередження злочинів.

Власне техніка – дуже широке поняття, яке означає засоби діяльності людини, вироблену стійку систему наукових положень, знаряддя праці, використання інструментарію, що дозволяє зробити працю більш ефективною, якісною з меншою затратою зусиль. Тобто всі технічні засоби, які використовуються для роботи з джерелами доказів під час розслідування злочинів, прийнято називати криміналістичною технікою.

Ці засоби, прийоми і методи криміналістичної техніки за своїм походженням належать в основному до технічних і природничо-наукових знань. Характерною особливістю цих прийомів і засобів криміналістичної техніки є те, що вони спрямовані на використання матеріальних ознак, що мають значення для розслідування і попередження злочинів.

Термін «криміналістична техніка», з одного боку, можна визначити як сукупність технічних засобів, а з іншого – класифікувати як окрему частину науки криміналістики. Таке двоєдине трактування криміналістичної техніки, на думку багатьох вчених, вважається найбільш обґрунтованим.

Предмет науки «криміналістична техніка» (за Р. С. Белкіним) – це система наукових положень і розроблених на їх підставі технічних засобів, прийомів та методів, призначених для збирання, дослідження та використання речових доказів. Визначаючи предмет, дехто з учених-криміналістів, зокрема Р. С. Белкін, В. Я. Колдін та М. П. Яблоков, роблять акцент на інформаційному підході та вважають, що це не тільки збирання доказів, а й накопичення та переробка інформації про подію, що розслідується, а також технічні засоби та способи попередження злочинів. Такий підхід вважається справедливим, оскільки під час слідчих дій збирають не докази, а лише джерела криміналістичної інформації – об'єкти, предмети зі слідами злочину. Останні можуть стати доказами лише після виконання процесуальної процедури огляду і долучення цих об'єктів-предметів до матеріалів кримінальної справи.

Виходячи зі сказаного вище, до криміналістичної техніки можна віднести: наукові положення про збирання і дослідження речових доказів, прилади, апаратура, обладнання, інструменти, пристосування, різні допоміжні технічні

засоби, а також матеріали, що застосовують для збирання, фіксації та вивчення доказів у процесі судочинства.

Як частина криміналістики, криміналістична техніка складається не тільки з окремих елементів, тобто криміналістичних теорій, прийомів, способів, методів, вчень тощо, але й з окремих галузей знань, що утворюють свою власну систему. До системи криміналістичної техніки належать:

- загальні положення, що визначають систему та завдання криміналістичної техніки;
- загальна характеристика техніко-криміналістичних засобів, що застосовуються при розкритті і попередженні злочинів;
- правові основи використання криміналістичної техніки;
- криміналістична фотографія;
- експертно-криміналістична техніка (від лупи і мікроскопа до великих приладів та обладнання для кожного виду експертизи);
- вимірювальна техніка (від лінійки та штангенциркуля до аналітичних ваг і вимірювального мікроскопа);
- криміналістичне вчення про зовнішні ознаки людини («словесний портрет»);
- оперативна техніка (для таємної роботи з оперативною метою);
- пошукова техніка (металошукачі, газові аналізатори, електрощупи, магнітні підйомники тощо);
- аудіо- та відеотехніка;
- криміналістичне слідознавство (трасологія, дактилоскопія);
- криміналістичне дослідження вогнепальної та холодної зброї, боеприпасів, їх слідів і продуктів застосування (судова балістика);
- СТЕД (судово-технічна експертиза документів);
- криміналістичне дослідження документів, письма та почерку;
- криміналістичні обліки (криміналістична реєстарція);
- фоноскопія (ідентифікація людини за голосом);
- одорологія (дослідження слідів запаху) та ін.

У криміналістичній літературі, наказах, інструкціях тощо, що видаються Міністерством внутрішніх справ, Міністерством юстиції, Генеральною прокуратурою та іншими правоохоронними відомствами, технічні засоби, що використовуються для попередження і розкриття злочинів, називаються по-різному, а саме: науково-технічні, техніко-криміналістичні, оперативно-технічні та ін. На практиці останнім часом з метою дотримання єдиної термінології ці засоби прийнято називати *«техніко-криміналістичними»*.

Крім того, у криміналістичній літературі існує подвійне тлумачення терміну «техніко-криміналістичні засоби» – у широкому й у вузькому значенні. У широкому – до техніко-криміналістичних засобів відносять спеціальні методи аналізу та роботи з різноманітними об'єктами – речовими доказами;

прийоми виявлення, вивчення, фіксації та вилучення матеріальних слідів та їх утворення; експертні прийоми, способи та методики дослідження, а також різноманітні інформаційно-пошукові та реєстраційно-інформаційні системи тощо. У вузькому значенні техніко-криміналістичні засоби є лише матеріальними – обладнання, прилади, апаратура і матеріали, які використовуються для збирання і дослідження речових доказів.

Водночас до криміналістичної техніки належать прийоми опису, систематизації та реєстрації низки об'єктів (наприклад зовнішніх анатомічних ознак людини), що мають значення для розслідування злочинів.

Криміналістична техніка розробляє також спеціальні техніко-криміналістичні, науково-технічні засоби, новітню апаратуру й матеріали, що мають фахове призначення для розслідування, розкриття і попередження злочинів. До таких засобів належать науково-технічне спорядження для експертів, слідчих, спеціалістів вибухо-технічних досліджень, а також спеціальна оптична й фотографічна апаратура, засоби вимірювальної, пошукової та рекордингової (записуючої) техніки тощо.

До завдань, що вирішуються із застосуванням техніко-криміналістичних засобів належать:

- виявлення, фіксація, вилучення і дослідження різних слідів і об'єктів;
- обробка і використання інформації слідів у розкритті злочинів;
- фіксація слідчих дій та оперативно-розшукових заходів;
- накопичення інформації, яка міститься в слідах злочинів, і створення на її основі інформаційно-пошукової і реєстраційно-інформаційної систем для швидкого розкриття злочину;
- ведення різних видів криміналістичних обліків (колекцій, слідотек, картотек, відеотек);
- попереднє та експертне дослідження різних об'єктів;
- наукова організація праці слідчих, спеціалістів, суддів;
- профілактика причин і умов скоєння злочинів та ін.

§ 2. Суть і призначення техніко-криміналістичних засобів

Кожному суб'єкту правоохоронних органів досконало відомо, що вміле застосування спеціальних знань науки криміналістики дає можливість успішно реалізувати свої знання й досвід на практиці. Отож, ефективне застосування спеціальних знань у процесі розслідування, розкриття і попередження злочинів можливе лише з використанням техніко-криміналістичних засобів. Навіть найдосконаліша теорія, вчення, що покладені в основу того чи іншого знання, не може привести суб'єктів кримінального процесу (суддю, слідчого, працівника дізнання, експерта та ін.) до бажаного результату без викорис-

тання техніко-криміналістичних засобів. Наприклад, без застосування спеціальної техніко-криміналістичної апаратури судовий експерт здебільшого не може розв'язати ідентифікаційні та неідентифікаційні завдання. Дослідження мікрооб'єктів стало можливим лише завдяки застосуванню сучасних засобів аналізу та мікроскопів.

Криміналістична техніка акумулює в собі такі поняття, які базуються не тільки на сучасних засобах і методах науки криміналістики, але й на новітніх досягненнях природничо-технічних наук, що використовуються суб'єктами правоохоронної діяльності. Оскільки криміналістична техніка використовує науково-технічні засоби багатьох інших галузей знань, то за період свого розвитку і становлення вона неодноразово піддавалась різній класифікації, яка і до нині не має єдиного тлумачення, залишається недосконалою, а отже, потребує подальшого вивчення та доопрацювання.

У своїй діяльності криміналістична техніка використовує як загальнонаукові, так і спеціальні методи. Тому всі техніко-криміналістичні засоби, прийоми й методи за джерелом свого походження поділяються на три групи.

Першу становлять засоби, прийоми й методи, що запозичені без змін з різних технічних і природничо-технічних наук. Вони набувають криміналістичного характеру лише у зв'язку зі специфічною метою та правовою підставою їх застосування. До них можна віднести фотоапарати різних моделей, фотоприлади, мікроскопи, металошукачі, хроматографи, збільшувальні та вимірювальні прилади, аудіо-, кіно-, теле-, відеотехніку загального призначення та ін.

Друга група – це засоби, прийоми та методи з інших галузей знань, пристосованих для криміналістичних цілей з метою розслідування, розкриття й попередження злочинів. До них можна віднести спеціальні прийоми, способи й методи фотографічної зйомки, спеціальні методи дослідження документів, письма й почерку з використанням ультрафіолетових та інфрачервоних променів, електронно-оптичні перетворювачі, біноклярні мікроскопи, експрес-аналізатори газових сумішей, лазерні, рентгенівські установки та ін.

Третю групу складають технічні засоби, прийоми та методи, що спеціально розроблені для цілей криміналістики з метою дослідження та розкриття злочинів. До них належить криміналістичне обладнання, порівняльні прилади, прилади для виявлення невидимих слідів, прилади для фотографування слідів від частин вогнепальної зброї на кулях і гільзах, дактилоскопічні прилади та набори до них, пошукові прилади, порівняльні мікроскопи, прилади для виявлення підроблених документів, комп'ютерні програми для складання композиційних портретів за методом «словесного портрета» конкретної особи та ін.

З наведеного вище поділу техніко-криміналістичних засобів на три групи уже очевидно, наскільки вони різноманітні не тільки за своїм походженням та призначенням, але й при використанні їх для збирання і дослідження доказів. Завдяки такому розмежуванню, вся криміналістична техніка сконцен-

трована за своїм специфічним призначенням та оперативно застосовується відповідними співробітниками правоохоронних органів різних ланок та спеціальностей у боротьбі зі злочинністю.

Залежно від зазначеної вище групи поділу, вся криміналістична техніка, застосовується наступними суб'єктами:

- оперативними працівниками при проведенні оперативно-розшукових заходів;
- безпосередньо слідчими при проведенні слідчих дій, та опосередковано із залученням спеціалістів;
- спеціалістами та експертами під час проведення відповідних досліджень;
- суб'єктами судового розгляду.

Суб'єктами застосування криміналістичної техніки у процесі розслідування та розкриття злочинів можуть бути не будь-які учасники процесу, а лише уповноважені на те особи: слідчі, дізнавачі, прокурори-криміналісти, спеціалісти, експерти.

Закон не дає вичерпного переліку засобів і методів криміналістичної техніки, що застосовується у процесі досудового слідства та судового розгляду справ. Це неможливо як через великомасштабний перелік всіх таких засобів, так і тому, що криміналістична техніка постійно розвивається, удосконалюється, в результаті чого збільшуються її можливості застосування, крім того, кількість об'єктів дослідження безперервно зростає.

Техніко-криміналістичні засоби, прийоми, методи залежно від суб'єкта їх застосування поділяють на *три види*, а саме:

- засоби, що застосовуються слідчим і судом на стадії досудового та судового слідства;
- засоби, що застосовуються органом дізнання у процесі проведення оперативно-розшукових заходів;
- засоби, що застосовуються судовими експертами при проведенні експертних досліджень речових доказів.

Крім того, всю криміналістичну техніку за її призначенням та завданням поділяють на три групи:

1) для виявлення, фіксації та вилучення різних слідів і об'єктів (починаючи від простих дактилоскопічних щіточок, порошків, спеціальних пульверизаторів, полімерних паст для отримання зліпків із різних слідів і закінчуючи наборами технічних засобів для пересувних криміналістичних автолабораторій);

2) для розшуку об'єктів за їх ознаками (криміналістичні обліки об'єктів, інформаційно-пошукові системи, автоматизовані пошукові системи, порівняльні картотеки, слідотеки, колекції різноманітних об'єктів, предметів, які найчастіше потрапляють у сферу кримінального розслідування);

3) для експертно-криміналістичного дослідження речових доказів та інших найрізноманітніших об'єктів.

Техніко-криміналістичні засоби, що застосовуються під час розслідування, розкриття і попередження злочинів, також класифікують залежно від того, який загальнонауковий метод домінує у процесі їх використання. На цій підставі технічні засоби поділяють: на засоби спостереження, порівняння, моделювання, опису, вимірювання, математичні та ін.

Техніко-криміналістичні засоби при проведенні експертних досліджень, залежно від конкретного виду експертизи, диференціюють на окремі групи: засоби дактилоскопії, балістики, трасології, фототехніки, дослідження документів, почерку, тощо.

До техніко-криміналістичних засобів, що використовуються в кримінальному судочинстві, висувають наступні вимоги:

- наукова обґрунтованість;
- безпечність застосування;
- відповідність нормам законності.

Техніко-криміналістичні засоби, що пропонуються криміналістичною наукою практиці розслідування, розкриття та попередження злочинів, гарантують досліднику достовірність встановлених фактів. Як правило, перш ніж запропонувати технічний засіб практиці, його всебічно перевіряють експериментальним чином на безпечність та надійність.

Техніко-криміналістичні засоби повинні бути нешкідливими для життя та здоров'я людини – як для учасників процесу, так і для учасників кримінального судочинства. Крім того, безпечність передбачає дбайливе поводження і зберігання речових доказів та інших об'єктів, що досліджувалися за їх допомогою.

Потрібно пам'ятати, що використання техніко-криміналістичних засобів не може порушувати законних прав та інтересів громадян, їх моральні та етичні норми, створювати загрозу їх життю і здоров'ю та суперечити нормам чинного законодавства.

§ 3. Правові основи використання техніко-криміналістичних засобів

Використання техніко-криміналістичних засобів – явище надзвичайно поширене у практиці правоохоронних органів. Утім щоб інформація, одержана за допомогою криміналістичної техніки, набула статусу доказової, її використання повинно передбачатися чинним процесуальним законодавством. Криміналістична техніка за своїм призначенням використовується лише під час передбачених законом слідчих дій і оперативно-розшукових заходів. Отож, її застосування повинно мати правові основи, що означають припустимість

певних науково-технічних дій з точки зору законодавства. Нині криміналістична техніка з успіхом застосовується не тільки в кримінальному, а й у цивільному, арбітражному та адміністративному судочинстві.

Слідчий, дізнавач, прокурор, суд для збирання та дослідження доказової інформації використовують різні технічні засоби, прийоми та методи, що базуються на досягненнях природничих і технічних наук, криміналістичної та оперативної техніки, даних логіки та психології, інформатики, обчислювальної техніки та ін.

Під правовими засадами використання технічних засобів у криміналістиці розуміють загальні положення та принципи, що визначають дозволеність для слідчого, органу дізнання, суду їх застосування, але у відповідності з вимогами закону.

Кримінально-процесуальне законодавство регламентує використання технічних засобів і спеціальних знань у кримінальному судочинстві. Зокрема, у законодавстві зазначено, що для розв'язання певних питань з розслідування справи необхідні наукові, технічні та інші спеціальні знання.

Законодавець вказує, що прокурор, слідчий і особа, яка проводить дізнання, зобов'язані вжити всіх передбачених законом заходів для всебічного, повного і об'єктивного дослідження обставин справи. Для виконання цього припису необхідно використовувати всі передбачені законом засоби, зокрема технічні.

Спеціальні знання – це сукупність професійних, наукових, технічних або набутих досвідом знань та навичок, якими володіє фахівець, що є суб'єктом кримінального процесу. Знання та вміння, якими він володіє, прийнято називати спеціальними.

Проблема правового застосування в кримінальному судочинстві технічних засобів і спеціальних знань для збирання, дослідження та використання доказової інформації дуже складна. Вона включає три головні аспекти: технічний, тактичний та методичний, які у своїй сукупності утворюють правові засади збирання криміналістичної інформації.

Технічний аспект. Ідеться про збирання криміналістичної інформації, використання науково-технічних засобів: різноманітних приладів, інструментів, пристроїв, мікроскопів, електронно-оптичних перетворювачів, лазерних, рентгенівських установок тощо. Отримана за їх допомогою інформація повинна характеризуватись достовірністю й наочністю. Застосування технічних засобів не повинно призводити до пошкодження або знищення об'єктів дослідження та позбавляти можливості їхнього повторного вивчення.

Тактичний аспект тісно пов'язаний з тактикою застосування технічного засобу для одержання інформації від ідеального чи матеріального джерела. Джерела інформації за своєю природою є різними – різні прийоми дослід-

ження й отримання інформації за допомогою технічних засобів. Джерелом ідеальних відображень є люди, суб'єкти події злочину, чії права та свободи охороняються Конституцією України, іншими законами та підзаконними актами.

Правовою підготовкою застосування технічних засобів як для слідчого, так і для органу дізнання є кримінально-процесуальне законодавство. Зокрема, на орган дізнання покладається обов'язок вжити всіх необхідних оперативно-розшукових заходів з метою виявлення ознак злочину й осіб, які його вчинили. Крім того, застосування технічних засобів регламентовано Законами України «Про міліцію», «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про службу безпеки України», «Про адвокатуру» та ін.

Методичний аспект. Цей аспект стосується методів виявлення, вивчення, фіксації, вилучення, дослідження та використання матеріальних джерел як живої, так і неживої природи. Останні можна дослідити будь-якими методами і технічними засобами, що відповідають принципу науковості, але за умови, щоб джерело залишалось неушкодженим, а його ознаки та властивості не були змінені.

Необхідно відзначити, що при збиранні доказів під час розслідування злочинів важливо встановити межу застосування технічних засобів і спеціальних знань, тобто обмежити певні дії. Межі застосування техніко-криміналістичних засобів та спеціальних знань характеризуються двома умовами:

- 1) допустимістю – зважанням на те, які методи і засоби можна використовувати із точки зору законності, науковості й етичності;
- 2) результативністю – оцінкою того, чи придатні методи й технічні засоби для досягнення результатів, чи відповідають вони сучасному рівню розвитку науки і техніки.

Відповідно до кримінально-процесуального законодавства, право на застосування техніко-криміналістичних засобів у процесі збирання та використання доказів, мають тільки спеціально підготовлені й уповноважені на це законом суб'єкти. Серед них, насамперед, слідчі, органи дізнання, судді, спеціалісти, які беруть участь у проведенні слідчих дій, експерти. Кримінально-процесуальним кодексом передбачено норми, що визначають загальні принципи доступності використання техніко-криміналістичних засобів з метою всебічного розслідування та розкриття злочинів. Існують норми Закону, що регламентують порядок використання техніко-криміналістичних засобів. Зокрема, ряд статей КПК України вказує на:

- застосування звукозапису при провадженні досудового та судового слідства;
- застосування кінозйомки, відеозапису при проведенні слідчих дій;
- участь спеціаліста при проведенні слідчих дій;

- відтворення обстановки та обставин події (коли слідчий проводить за участю спеціаліста різні вимірювання об'єктів, фотографування, моделювання виготовлення зліпків тощо).

При використанні технічних засобів у протоколі обов'язково зазначають:

- що учасники процесу були оповіщені про застосування техніко-криміналістичних засобів;
- факт застосування технічних засобів і прийомів;
- які матеріали отримано в результаті їх застосування.

Усі дії, пов'язані зі застосуванням криміналістичної техніки, підлягають обов'язковій фіксації у протоколі слідчих дій. Якщо криміналістична техніка застосовувалася без дотримання передбачених законом правил, то її результати не матимуть юридичної сили, а отже – доказового значення.

На основі чинного кримінально-процесуального законодавства міністерства і відомства видають накази, постанови, розпорядження, інструкції тощо, в яких регламентується діяльність підвідомчих їм організацій зі здійснення техніко-криміналістичного забезпечення процесу розслідування, розкриття й попередження злочинів.

Як суб'єкти системи техніко-криміналістичного забезпечення кримінального процесу, слідчі, працівники дізнання, спеціалісти судово-експертних установ, судові експерти, судді, у межах своїх повноважень і можливостей, можуть застосовувати техніко-криміналістичні засоби різної складності – від простих приладів збільшення до сучасної складної пошукової апаратури та новітнього лабораторного обладнання.

§ 4. Техніко-криміналістичні засоби, що використовуються для збирання об'єктів криміналістичної інформації

Сучасні техніко-криміналістичні засоби, що використовуються слідчими, працівниками дізнання, спеціалістами судово-експертних установ, здебільшого комплектуються у різні набори та розміщуються у спеціально обладнаних валізах, сумках, папках тощо.

Більшість наборів техніко-криміналістичних засобів комплектуються за цільовим призначенням (для виявлення та фіксації слідів рук, ніг, транспортних засобів; для фотозйомки; освітлення; виявлення й вилучення мікрослідів тощо) або у зв'язку з розкриттям і розслідуванням конкретного виду злочинів (для розслідування вбивств, зґвалтувань, дорожньо-транспортних пригод, авіакатастроф та ін.).

У свою чергу, деякі набори техніко-криміналістичних засобів комплектуються залежно від того, ким вони використовуються: слідчим, спеціалістом-

криміналістом, автотехніком, спеціалістом біологом, хіміком, фізиком тощо. Набори техніко-криміналістичних засобів, призначені для використання слідчим, оперативним працівником, співробітником ДАІ, спеціалістом експертно-криміналістичного підрозділу, прокурором-криміналістом, комплектуються у вигляді універсальних слідчих експертних валіз.

Слідчі (експертні) валізи містять інструменти, предмети й речовини, необхідні для виявлення, фіксації та вилучення різних слідів і об'єктів. До комплекту універсальної слідчої валізи входять:

- техніко-криміналістичні засоби, призначені для виявлення фіксації та вилучення слідів рук (дактилоскопічні й магнітні щіточки, набори спецпорошків, дактилоскопічні плівки (чорна, біла, світла, скотч), трубка для обкурювання невидимих слідів рук парами йоду, ультрафіолетовий освітлювач, електронно-оптичний перетворювач, різні прилади для зберігання об'єктів після їх вилучення);

- інструменти й матеріали для виготовлення зліпків (щіточка для чистки зліпка, пінцети для видалення сторонніх предметів з поверхні сліду, зліпочні маси – паста «К» та її затвердник, пластелін, медичний гіпс та ін.);

- засоби вимірювання, прилади для позначення місця, що досліджується (метрична рулетка, масштабна лінійка, стрічковий і квадратний масштаб, набір жетонів з номерними знаками від 1 до 10 та ін.);

- засоби для дактилоскопіювання живих осіб і трупів (валик, тюбик з фарбою, оргпластина, прилад для дактилоскопіювання трупів, хірургічні рукавички та ін.);

- прилади для складання схем, планів, малюнків, планшет умовних топографічних знаків, довідник огляду місця події, транспортир, лінійка, олівці та ін.

Універсальні слідчі валізи переважно комплектуються набором інструментів, що належать до багаторазового використання. До цього набору входять: ручна пилка, плоскогубці, універсальний ніж, склоріз (алмаз), універсальний молоток, до ручки якого можна прикріпити різні пристрої типу викрутки, долота тощо.

Для виявлення прихованих об'єктів у процесі огляду місця події, обшуку й інших слідчих дій і оперативно-розшукових заходів слідчі, оперативні працівники, експерти-криміналісти використовують такі пошукові прилади: магнітні металошукачі, прилади для пошуку захоронених трупів, металеві щупи, магнітні підйомники та ін.

Допомога співробітників експертно-криміналістичної служби при проведенні різних слідчих і оперативно-розшукових заходів, зокрема й невідкладних, є дуже суттєвою. Особливо ефективна вона під час огляду місця події – при виявленні, вивченні, фіксації, описі різних об'єктів.

Криміналістична фіксація – це об'єктивне, наочно-достовірне закріплення будь-яких фактів або матеріальних об'єктів, їх стану й ознак, слідів злочину, з метою з'ясування істини та надання суду доказової інформації в розкритті злочинів.

Фіксація дозволяє визначити істинні розміри предметів, їх форму, зовнішні ознаки, місце у просторі, а також взаєморозташування.

На практиці розрізняють і використовують такі способи фіксації:

- *вербальна* (протоколювання, звукозапис);
- *графічна* (графічне зображення предметів, схематичні та масштабні плани, креслення, малюнки, зокрема мальовані портрети);
- *предметна* (вилучення самого предмета, макетування, копіювання, отримання зліпків і відбитків (відтисків);
- *наочно-образна фіксація* (фотографування, кінозйомка, відеозапис).

Якщо при проведенні фіксації потрібно зберегти об'єкт, то застосовується його консервування шляхом створення спеціального середовища, у яке поміщають цей об'єкт (пробірки, поліетіленові пакети, стерильні ємності, морозильні камери тощо).

Контрольні запитання та завдання для самоперевірки

- Дайте визначення криміналістичної техніки.
- Які наукові положення входять до криміналістичної техніки?
- Назвіть галузі знань що входять до системи криміналістичної техніки?
- Розтлумачте термін «техніко-криміналістичні засоби» у широкому та у вузькому значеннях.
 - Які завдання вирішують із застосуванням техніко-криміналістичних засобів?
 - Охарактеризуйте поділ техніко-криміналістичних засобів за джерелом походження та видами застосування.
 - Дайте класифікацію техніко-криміналістичних засобів за призначенням та завданням.
 - Які вимоги висувають до техніко-криміналістичних засобів?
 - На яких правових основах ґрунтується використання техніко-криміналістичних засобів?
 - Охарактеризуйте сучасні техніко-криміналістичні засоби, що використовуються для збирання речових доказів.
 - Що таке універсальна слідча валіза? Чим її комплектують?
 - Дайте визначення криміналістичній фіксації та назвіть її способи.

Література до теми: див. список рекомендованої літератури за п./№ (1, 2, 3, 9, 18, 24, 33, 37, 42, 48, 49).